

ARCHY

1.

Ve Staré Říši na Moravě 19.

KRÁLOVNĚ SVATÉHO RŮŽENCE

(z Homilie sv. Cyrilla alex.)

RADOSTNO vidím shromáždění všech svatých, kteří se ochotně sešli, byvše od svaté a Boží Mateře Marie vždy Panny svoláni. Chvála a sláva buď tobě, svatá Trojice, kteráž jsi nás všechny k této slavnosti svolala. Buď také tobě, svatá Máti Boží, chvála. Tyť zajisté jsi drahocenná perla okršku zemského: tys pochodeň neuhasitelná, koruna panenství, žezlo pravé víry, chrám nerozbořitelný, obsahující toho, jenž nikde obsažen býti nemůže: Matka a Panna, skrze niž požehnaným, jenž se béře ve jménu Páně, ve svatých Evangelích jest jmenován. Skrze tebe Trojice jest posvěcena, skrze tebe kříž drahocenný oslavován a uctíván na celém okršku zemském. Skrze tebe plesá nebe, radují se Andělé, zahánění jsou zloduchové a člověk sám zase do nebe jest

povolán. Skrze tebe všechno stvoření, bludem model poutané, obrátilo se k poznání pravdy, věřící lidé svatého křtu došli a na celém okršku zemském zbudovány byly chrámy.

Tvou pomocí pohané docházejí kajícínosti. A co víc? Skrze tebe jednorozený Boží Syn, pravé světlo, zazářil sedícím ve tmách a ve stínu smrti. Skrze tebe prorokové předpovídali, skrze tebe apoštolové pohanům kázali. Kdož pak bude moci velebné chvály tvé rozvinouti, Maria, matko a panno? Tuto, bratři nejmilejší, oslavujeme, jejímu Synu neposkvrněnému Ženichu Církve se koříce, jemuž čest a sláva na věky věkův. Amen.

ÚVOD

knihy *The Making of Europe. An introduction to the history of European unity*, 1932, od

CHRISTOPHERA DAWSONA.

Nemyslím, že jsem povinen se omlouvat, když jsem napsal knihu o této periodě začátku středověku, kterou v Anglii v neznalosti nazývají »včkem temnot« (Dark ages), neboť přes obecný pokrok studií středověkých a vzrůstající zájem o středověkou kulturu je to předmět celkem zanedbaný a zneuznávaný. Století pozdější — na příklad XI. nebo XIII. — mají každé svůj individuální ráz dobře vytčený. Ale pro většinu našich vzdělanců století, jež oddělují pád římské říše od normandských nájezdů, jeví se zmatené, bez reliefu, duch v nich nemůže nalézt smyslu. Zvláště na celkovou periodu anglosaskou té doby jsme náchylni patřiti, jakoby byla uplynula beze změn, zapomínajíce takto, že mezi výbojem anglosaským a dobou Eduarda Vyznavače uběhlo tolik času, jako mezi dobou Cromwellovou a dobou Mazarinovou, nebo mezi věkem Eduarda III. a Chaucera a naší dobou. Ve skutečnosti perioda začátků středověku byla svědkem změn tak důležitých, jako žádná ji-

ná v dějinách evropské civilisace. Jak můj titul napovídá (Jak se tvořila Evropa), věk ten byl ze všech věků nejvíce tvůrčí, protože jsme mu zavázáni nikoliv jen za ten neb onen projev kultury, ale za kulturu samu, kořen a základnu všeho pokroku, který následoval. Příčina toho, proč tak těžko chápeme a můžeme posouditi tuto periodu, tkví z části v tvůrčí povaze její činnosti, jež byla organickým procesem vnitřním, jehož sílu žádná vynikající díla zevně netlumočilo: chybí mu, co tvoří povrchové kouzlo dob civilisace, zobecnělé a zářící jako renaissance nebo století Augustovo. Nejsou však nejhodnějšími studia »snadné« periody historie. Jednou z velkých zásluh historie je to, že nám dává vyjít z nás samých, že nás vzdaluje od pravd zcela hotových a objevuje nám realitu, která by nám bez ní zůstala navždy neznámou. Mnoho získáváme, když se pohružujeme do studia periody zcela rozdílné od periody, kterou známe, světa rozdílného, ne však méně reálného, ba ještě reálnějšího: neboť to, co nazýváme světem moderním, není než svět jedné generace, kdežto taková civilisace světa byzantského nebo světa karolinského trvala věky. Historie by měla býti velikým korektivem (opravitelkou) toho »krátkého vidění«, jež Bertrand Russell vytýká správně naší moderní společnosti jako jednu z jejích nejvážnějších vad.

Na neštěstí psaly se příliš často dějiny v duchu zcela jiném. Moderní dějepisci, zvláště Angličané, často se přičiňovali učiniti z přítomnosti dokonalý vzor, jenž by dovoloval souditi minulost a pozorovati celou historii jako nevyhnutelný proces, jehož poslední fází byl by přítomný stav věcí. Tento výklad v jisté míře ospravedlňuje případ spisovatele jako Wells. Jeho cílem vskutku jest poskytnouti modernímu člověku jisté historické pozadí a něco, z čeho by bylo možno utvořiti si nějakou koncepci světa. Ale i když literárně je to sebe dokonaleji podáno, tento způsob psaní dějin jest v základě proti duchu historie, protože obsahuje podřízení minulosti přítomnu, a místo aby ducha osvobožovala od provincialismu rozšiřujíc jeho intelektuální obzor, taková historie vhání do fari-sejství historiků whigských (liberálů v Anglii) nebo, což jest horší, vede k zalíbení v sobě samém, k samolibosti moderního filistra.¹⁾

Naproti tomu jest jiné nebezpečí, jež záleží v tom, že se používá historie jako zbraně proti době moderní, buď že se minulost romanticky idealisuje, buď že se z ní dělá propaganda náboženská nebo vlastenecká. Druhý případ jest jistotně z obou škodlivější, neboť romantičtí hi-

1) Je ještě něco horšího: jsou moderní spisovatelé, kteří se dívají na minulost jako na nějaký zvěřinec, a historik byl by pak placeným vyvolavačem, aby vábil obecenstvo k podívané na zvláštnosti takové menažerie.

storikové pojednávají historii jako cíl o sobě — a přiznati se jim musí, že vlastně oni první studovali středověkou civilisaci pro ni samu, a nikoliv proto, aby s její pomocí dosáhli nějakého jiného účelu. Historik propagandista naopak inspiruje se pohnutkami, jež jsou historii zcela cizí, a tak bývá sváděn k tomu, že ji nevědomě falšuje v úmyslu apologetickém. Dělají tak zvláště moralisté, kteří nemají dosti šíře a stavitelského ducha, aby fakta historická zapíali řádně do prozřetelnostního plánu. »Století víry« nepotřebují býti obhajována vůči moderní nevěře: jestli civilisace této peridy jako vůbec všechna civilisace sociálním výrazem křesťanského ideálu, a příliš horlivosti apologetické na úkor pravdy škodí umění, jak sv. Bernard již upozorňuje. Čtenář dějin požaduje, aby historik byl nestranný, jinak začne pochybovati o pravdivosti všeho, co nám předvádí.

*

Není možno chápati středověkou kulturu a nezakoušeti sympatie a úcty k středověkému náboženství; a katolík jest opravdu ve zřejmé výhodě proti historiku, jenž chce býti prostě nestranným. V očích laického, řekli bychom »vědeckého« historika začátky středověku budou se vždy jeviti jako »věk temnot«, věkem bar-

barským, bez kultury, bez světské literatury, utápějícím se v nesrozumitelných hádkách, týkajících se dogmat stejně nepochopitelných, nebo v divokých válkách, vůbec ničím neospravedlnitelných, ani řádem ekonomickým, ani politickým. V očích katolíka naopak není to ani tak věk temnot, ale spíše věk jitrního rozednívání; je tu obrácení Západu na víru, založení křesťanské civilisace, zrození křesťanského umění a katolické liturgie. Je to především doba mnichů, věk, jenž začíná s Otcí Pouště, a jenž se končí velkými hnutími klášterní reformy; stačí jmenovat takové Cluny na Západě a horu Athos na Východě. Největšími postavami doby té jsou mnichové: svatý Benedikt a svatý Řehoř, oba Kolumbanové, Beda a Bonifác, Alkuin, Raban Maur, Dunstan, a s hlediska civilisace právě mnichům třeba připočísti veliké výsledky, jichž dosáhli pílí i uměním, zachraňující kulturu starověkou, obracející na víru nové národy, zakládající nová ohniska civilisace v Irsku, v Northumbrii nebo v říši karolinské.

Jest velmi nesnadno komukoliv, kdo není katolík, pochopiti v plném smyslu tuto velkou tradici. Přece však našli se někteří znamenití učenci, jako nebožtík Heinrich Gelzer (viz jeho **Pro monachis**, v jeho **Ausgewählte kleine Schriften**, a předmluvu jeho syna k tomuto svazku), kteří byli vedeni vlastním zájmem, aby, studu-

jíce dějiny byzantské nebo středověké, si představili intuitivně klášterní ideál. Ale lidé takoví jsou vzácní. Pro obecnou laických nebo »vědeckých« historiků klášternictví zůstává zjevem tak cizím a nepochopitelným jako lamaism v Tibetě nebo řeholní kněžstvo starých Sumeriů; a přece monastická instituce činí vždy doplňující díl duchovního světa, v němž žije katolík. Benediktinskou řeholí spravuje se ještě dnes život mužů i žen jako za doby Bedy Ctihodného; lidé ti slaví stále tutéž bohoslužbu a podrobují se témuž ideálu kázně a rozjímání. Klášterní tradice tvoří takto živoucí řetěz, po němž duch může jít až k té zvláštní předpotopní společnosti VI. století, aniž ztrácí zcela styky se světem nynějších zkušeností.

A přece toto jest menší důležitosti než porozumění náboženství, jež bylo vlastním a nejhlubším duchovním inspirátorem této doby; důraz je zde nejen na vnitřním životě, ale to jest důležité, že přesvědčení bylo vždy provázeno konáním, a tak do vztahů sociálních a hospodářských bylo vnášeno více mravnosti, lidskosti a spravedlnosti než se děje u dnešních lidí. Zvláště pak lidé tehdejší neměli tolik víry v sebe nebo v možnost, plynoucí z úsilí lidského, nýbrž vkládali svou důvěru do čehosí, co přesahuje civilizaci a není z oblasti historie. Tento stav bez jakékoliv pochyby podobá se stavu východ-

ních náboženských společnostech; liší se však od nich tím, že místo aby vedl ke kvietismu nebo k fatalismu v tom, co se týká světa vnějšího, spíše podnítil a zdvojnásobil sociální činnost. Evropa byla založena v strachu, slabosti a utrpení, v mukách, jež nám dnes je skoro nemožno pochopiti. Ani pohromy světové války nestačí k tomu, abychom si učinili řádnou představu o těchto porodních bolestech. A přece nesetkáme se tam s city zoufalství, nemohoucnosti a vzdáváním se, jež obyčejně pohromy doby provázejí, nýbrž naopak s duchem odvahy a obětí, jenž měl lidi k tomu, že rozvinuli heroická úsilí a nadlidskou činnost.

Právě tu přicházel k platnosti duch velkých lidí, kteří byli tvůrci nového věku: takového svatého Augustina, který uviděl, jak jest bezcenné a marné vzdávati bohohocetnosti moci lidské; takového svatého Benedikta, jenž uprostřed hrůz a pohrom gothských válek založil asyl pokoje a duchovního řádu; takového svatého Řehoře, jenž v době, kdy civilisace se kolem něho hroutila v trosky, nesl starosti celého světa na svých ramenou; takového svatého Bonifáce, jenž jakkoliv sám světem znechucen a zastrašen přece zasvětil svůj život vzrůstu křesťanského lidu.

»Nehledal jsem den člověka« (*diem hominis non desideravi*): takové bylo podstatné přesvědčení té doby, přesvědčení, které jest nesnadno mo-

dernímu člověku oceniti, když pozoruje celou historii **sub specie humanitatis** a »den člověka« považuje za jediný cíl, jenž by mohl býti vytčen úsilí rozumné bytosti. Ale s tohoto hlediska největší a nejtrvalejší výsledky, dosažené v prvních stoletích středověku, stávají se nám tak nepochopitelné jak mohl býti buddhistický klášter člověku záležitostí doby viktoriánské. Od minulosti Evropy odděluje nás duchovní přehrada, kterou můžeme teď jenom studovati z vnějška se studenou zvědavostí archeologa, jenž vyhrabává z prsti zbytky zmizelé civilisace. Bude-li se tudíž zdáti čtenáři nezasvěcenému, že v této knize věnujeme příliš místa a důležitosti otázkám theologickým a církevním, nechť si připomene, že není možno pochopiti minulost, leč tak, že pochopíme věci, k nimž lidé minulosti lnuli. Otázky ty zajímají už jen theology, a historikové se od nich odvracejí věnujíce pozornost věcem, jež více souvisí s moderním životem, ale pro lidi té doby byly živoucími, neovládaly toliko život vnitřní, nýbrž také jejich sociální zřízení a jejich činnost praktickou. Když jsem se tedy déle pozdržel u těchto otázek, nedělo se tak, abych obhájl tu neb onu náboženskou pravdu nebo ospravedlnil ty neb ony činnosti pro víru, nýbrž prostě proto, abych vysvětlil minulost. Nepodávám tu tedy dějiny Církve nebo dějiny křesťanství: jsou to dějiny

civilisace, a zvláště civilisace, která jest matkou naší civilisace. Svět středověký jest světem našich blízkých předků, světem, z něhož jsme vyšli a z něhož pocházejí dnešní národové. Mnozí z nás mají ve svých žilách krev tvůrců světa středověkého.¹⁾

*

Moderní učenci právem zdůrazňují způsob, jak život moderního člověka jest podmíněn dědictvím jeho předhistorické minulosti. Co je však pravda o našich vzdálených předcích neolithických, jest více ještě pravdivé o našich předchůdcích bezprostředních, jejichž vliv dále tvárí přímo naše životy, a kteří nám dali až i jazyk, jímž mluvíme a až i jména míst, v nichž bydlíme. Neboť jejich doba byla dobou, v níž věkovitá předhistorická tradice našeho národa vynořila se do plného světla historie a nabyla vědomí sama sebe při prvním styku s některou vyšší civilisací. Bez tohoto tvůrčího procesu nic podobného evropské civilisaci by neexistovalo, neboť tato civilisace není nějakým abstraktním pojetím, podobným »civilisaci« filosofů XVIII. století: Je to konkrétní sociální organism, tak

1) Stačí jen popatřiti do některé z knih, jež pojednávají o královských rodokmenech, a připustíte, že velká část střední třídy anglické může se honositi, že pochází přímo nejen od Eduarda III. nebo Jindřicha II., ale i od Karla Velikého, od sv. Vladimíra, od Boleslava Polského nebo od vůdců Vikingů!

reální a mnohem důležitější než národní jednoty, o nichž tolik mluvíme.

Příčinou toho, že tato pravda není všeobecně připouštěna, je hlavně to, že moderní historie se obyčejně píše s hlediska národnostního. Někteří velicí historikové XIX. století byli zároveň apoštoly nacionalismu, a jejich dějiny jsou často příručkami nacionalistické propagandy. Tato tendence je zjevna jak u historiků filosofů, kteří pokládali hegeliánskou idealisaci státu za nejvyšší výraz ideje světové, tak u spisovatelů jako Treitschke a Froude, kteří byli představiteli nacionalismu čistě politického. Takovým učením nasáklo během XIX. století lidové vědomí a odtud pochází, že i člověk prostřední chce se nějak vměstnati do historie. Neboť s university přešlo toto učení do škol středních, odtud do školy obecné, od myslitele pak žurnalistovi a romanopisci. Z toho vyplývá, že každý národ se dovolává sjednocení a neodvislosti kultury, tedy něčeho, čehož nemá, a že každý pokládá svůj díl evropské tradice za své vlastní a původní dílo, aniž má zřetel na společnou půdu, v níž koření jeho individuální tradice. A tento blud není monopolem spisovatelů: podkopal, podminoval a zkazil všechn mezínárodní život moderní Evropy; z něho se urodilo světové válčení a Evropa se rozkládá v suť mnohem hlouběji než ve všech válkách minulých; možno již teď

zjišťovati důsledky tohoto poblouzení v šíleném národnostním soupeření, jež hrozí zničit hospodářství celé Evropy.

Není již dnes nedostatek myslitelů, kteří chápou nebezpečí tohoto stavu věcí; ale, až na několik výjimek, zapomínají tak jako jejich odpůrci na vlastní velikou a podstatnou tradici evropskou. Dávají svou víru abstraktnímu internacionalismu, jenž nemá historického základu, a vyvolávají takto nový výbuch nacionalistního cítění, jenž přesahuje v jistém ohledu všechno, co vidělo století XIX.

Zlo nacionalismu netkví ani v jeho věrnosti tradicím minulosti, ani v jeho požadavku národní jednoty a práva národů, aby mohli sami sebou disponovati, sami sebou určití, ale spíše v tom, že ztotožňuje tuto jednotu s jednotou kultury, která národy přesahuje.

Pravým základem naší kultury jest nikoliv národní stát, nýbrž jednota evropská. Je pravda, že až do dneška tato jednota nevzala na sebe politickou formu, a že snad tomu tak vždycky bude. Tato jednota není prostou abstrakcí, ustavuje sociální realitu, a rozličné národní kultury nedosáhly své nynější úrovně leč proto, že obcovaly vespolek v této realitě.

*

Během XVIII. a XIX. století, když lesk a vážnost evropské civilisace byly takové, že se zdálo, že nemá soupeřek a že se ztotožňovala s civilisací vůbec, bylo bez pochyby snadné ztratiti se zřetele tuto jednotu; není tomu však již tak dnes, kdy se popírá se všech stran hegemonie Evropy; kdy se stává nemožným považovati děle Rusko a Ameriku za osady evropské kultury, protože začínají soupeřiti s Evropou v lidnatosti a v bohatství a rozvínovati civilisace, jež jsou jim vlastní; kdy konečně národové Východu uplatňují znovu práva východní civilisace a kdy my sami ztrácíme svou důvěru v povýšenost svých tradic.

Nikdo na neštěstí se nestará o to, aby hájil věc Evropy. Každý národ, už tím, že existuje, tvoří si svůj soujem zájmů, a ty hájí; věc internacionalismu má také své zápasníky v silách liberalismu, socialismu a mezinárodních financí; stejně tak i civilisace východní nabývají vědomí samy sebe, vypůjčujíce si od nacionalismu západního jeho formy a rozvínujíce i ony po příkladu propagandy západní propagandu nacionalistní; ale nikdy nikdo nepomyslel na to, aby Evropu jmenoval národem. A tak pře Evropy jest přede ztracena, že se k soudu ani nedostala (in contumaciam).

Má-li však přece naše civilisace dále žíti, jest podstatno, aby dosáhla obecného evropského

vědomí a aby nabyla smyslu své historické a organické jednoty. Není třeba se obávat, že by byla takto pojata na újmu mezinárodnímu míru, nebo že by tím vzrostlo nepřátelství mezi Evropou a společnostmi neevropskými. Orientalec, jehož mrzí, když tvrdíme, že naše civilisace jest jediná, s níž možno počítati, bude na ni pohlížeti bez jakékoliv pochyby okem mnohem sympatičtějším, když uvidí duchovní celek, který tvoří, kdežto až do dneška nevidí v ní než nepochopitelnou světovou hmotnou moc, která jen vyhledává, jak by kontrolovala jeho život. Může-li kdy býti vytvořena pravá světová civilisace, bude to nikoliv tak, aby se nic nevědělo o velkých historických tradicích, ale spíše když se rozvine mezi národy vzájemné chápání.

Jenomže dříve, než nám bude možno dáti evropské kultuře místo, jež jí přísluší v mezinárodní společnosti budoucnosti, bude třeba se sebe strásti falešné představy o minulosti, jež nabyly půdu během posledního století a opět dosíci historického smyslu evropské tradice; třeba přepracovati naše dějiny s hlediska evropského a, abychom pochopili jednotu naší společné civilisace, vynaložiti tolik námahy, jako vynakládáme na studium našich nacionálních individuálností. A o to jsem se pokusil úhrnným způsobem v přítomném svazku. Neusiluju v něm,

abych ztotožnil věc Civilisace s věcí národností, ani abych vyvyšoval civilisaci Evropy na úkor ostatních civilisací: doba, kterou jsem zvolil, jest dobou, kdy kultura Západu jeví se zřejmě nižší než kultura jeho mocného souseda Východu, a kdy nás právě neoslňuje svým leskem; ale právě z tohoto důvodu — protože její oblast jest zúžena, protože jest slabá a zárodečná, — podle mého názoru bude každému snáze si ji představití jako celek a rozeznatí různé prvky, jež přispěly k jejímu utvoření.

Je zajisté daleko od barbarství VIII. věku k zdokonalenému mašinismu století XX.; ale nezapomínejme, že v tom, co se týká zevnějších forem našeho života, jsme dále od světa, který poznali naši pradědové, než byli oni sami od světa Karla Velikého. Sociální život naší doby, když si odmyslíme jeho technické náčiní, koření ve vzdálené minulosti, a existuje těsný vztah příbuzenství mezi evropskou společností dneška a společností světa středověkého při jeho začátcích. Jsou to dvě fáse téhož procesu, který, aniž jest výslednicí slepých sil hmotných a hospodářských, nepředpokládá méně organické rozvinutí, jež třeba nejprve studovati v celku (v úhrnnosti, pohromadě), chceme-li se zdarem chápatí jeho části.

*

Dlužno poznamenati, že autor není katolík, a že bylo třeba text na str. 4. a d. poněkud přizpůsobiti vlastní realitě věcí, aby pravda příliš neutrpěla. V knize však je sneseno a zhuštěno tolik látky, že zasluhuje pozornosti studujících tu odlehlou a temnou dobu od Stěhování národů až do začátku zřízení feudálního. Věřící křesťan pocítí hned falešná místa a v duchu si opraví, co by teprve hlubším studiem z *pramenů* vyniklo pro každého nestranného té věci zpytatele. Při jeho zmínce o „romantických historiích“ odkazujeme čtenáře — po kolikáté již? — na Norwidův článek „Boga-Rodzica“ v 21. svazku *Nova et Vetera*, jenž vyšel v srpnu 1916 ve Staré Říši na Moravě.

† J. F.

UMĚNÍ A INTUICE

Jedním z nejzajímavějších a po mnohé stránce nejvíce znepokojujících aspektů moderního života je disparita mezi jeho materiálními výtvy a jeho spirituálními sklony. Nejen že myšlenkové aktivity naprosto selhaly v tom, že nedohonily vy-
moženosti spekulativní a aplikované vědy, nýbrž ani nemůžeme nevěřiti, že tyto aktivity nejsou současně v úpadku. Pružina filosofických počinů od Platona po Kanta zdá se býti vypotřebována v příliš starém světě.

Jeví se pravděpodobné, že primitivní víra v moc introspektivního myšlení, t. j. řešiti problém z jeho vlastní existence, vážne, nebo snad jsme do určité míry ovlivnění předpoklady populární vědy a běžného mínění, že intelekt jest pouze nadstavba života a duch pak je od toho odvozen. Skutečně ono myšlení pro myšlení, které zdůrazňuje starý milenec moudrosti, zdá se býti za našich dnů anachronismem. Dáváme přednost tomu, že pozorujeme »chování« se svých bližních nebo mrzáky a psy Pavlovova psince a poznamenáváme jejich reakce. Pro ně je tabu říkati naše akce, náš čin, kdežto my se odvažujeme říkati pouze naše reakce.

V »Kontrapunktu života« Aldouse Huxleye jest zajímavý popis skvělého mladého novelisty Petra Guarlese, (neidentifikovati tohoto se samotným

Huxleyem, který jest ovšem daleko vyšší než kterýkoliv z jeho charakterů), ležícího na pohovce, knihu v ruce a shromáždujícího »idee« pro svou příští novelu: Filip položil knihu a vytáhl z kapsy diář a plnicí péro: »Samičky u některých druhů ryb«, psal, »nosí v těle trpasličí parazitické samečky. To je velmi jasné přirovnávání pro to, jak Walter běhá za Lucy. Což nějaká scéna v akvariu? Přijdou tam s přítelem učencem, který jim ukazuje ryby a jejich manžely. Soumrak ryby — dokonalé pozadí.« Právě odkládal zápisník, když mu napadlo něco jiného. Otevřel jej opět. »Udělat to v akvariu v Monaku a vylíčit Monte Carlo a celou Rivieru v obrazech netvorů a mořského dna.« Zapálil si cigaretu a četl dále.

Domnívali bychom se, že přirozený způsob tvořiti tyto bizarní analogie by byl interpretovati živočišná chování v termínech našich chování, čímž chceme říci: vycházeti od známého (našeho vědomí) k relativně neznámému (mysli zvířat).

Avšak nikoliv. Peter Guerles se přesto rozhodne převrátiti logický postup více než inventurní modernista převrátí své metafory, jako můj přítel Popolov převrátí starý řád, když popisuje vlaštovku jako jarní dvojplošník a zpívá takto:

Růže je jako moje rudá, rudá láska.

Chyba takové techniky je evidentní, systematické snižování lidských hodnot, odvrát od faktů zkušenosti k pseudoautomatickým nebo vegetativním aspektům lidského života.

Současně jsme slyšeli mnoho vypravovati o subjektu a objektu tak, jako kdyby vědomí jako mo-

zek bylo umístěno v určitém bodu prostoru nebo na Eifelově věži a tam přijímalo poselství od vnějšího světa a zprostředkovalo odpovědi; avšak žádná myšlenka ani pojem neexistuje v prostoru. Tvzení o něčem, co je mimo svět a ve světě, aplikované na svět myšlenek, je žertovné.

Jestliže jest tato antithesa subjektu a objektu přijatelná jako užitečná fikce v doméně metafysiky, není to příliš špatný předpoklad. Avšak, když filosofové a jejich publikum počínají vidět ve fenomenálním světě pramen poznání, větší realitu a základnější jistotu než tu, kterou nabýváme mezi hrou logiky a intuice působící introspektivně, jinými slovy, když metafysika je považována za excentrický kousek a věda za půdu jistoty, přišel čas pro ty, kdo jsou si vědomi jedinečné reality ducha, aby hájili svou posici à outrance.

Spojitost mezi existenciální filosofií a tvořivým uměním jest, věřím, intimní. Toto není čistě oborem psychologie — zasahuje zpět k pramenům vědomí a spadá do oboru metafysiky.

Intuice je nediferencovaná jednota skutečného a jednoduchý obraz možného. V intuici se nestavíme proti sobě jako empirické bytosti k externí realitě, ale objektivujeme bez přídavku své dojmy takové, jaké jsou. Intuice, jak vykládá Carr, jest aktivita, jež charakterisuje. Poskytuje nám poznání věcí v jejich konkrétnosti a individualitě. Tato intuitivní aktivita myslí jest naprosto volná, nezávislá na sugesci aktivity intelektuální. Intuice může státi sama o sobě. Umělec je někdo, kdo může vyzkoumati a vyjádřiti tyto in-

tuice s výjimečnou intenzitou. Ovšem jsme všichni určitou měrou tvůrci; umělec se neliší od svého bližního v jádře, ale stupněm. Může býti namítáno, že ve slově intuice jest určitá nejasnost, avšak myslím, že mentální zkušenost, implikovaná v tomto slově, jest tak obecná a tak snadno poznatelná, že tato zdánlivá nejasnost záleží v jeho primárnosti na poli vědomí a v jeho universálnosti. Proto, když přemýšlíme o pravé podstatě zkušenosti, se může zdát, že jádro věci jest nejasné, transcendentální nebo abstraktní. Tato námitka není věcná ani pravdivá, právě naopak, jak jest patrné z úsilí Ashotova. Budeme přemýšlet o prvním dojmu, který máme, pozorujeme-li alej borovic a moře, když vyjedeme z tunelu na Riviére.

Podle živosti scény, na kterou jsou naše oči upřeny, když vlak vyjede po signálu, rozhodujeme se jíti do detailů, klasifikovati a cvičiti logické schopnosti.

Zdá se nám, že známe toto místo lépe, když vypravujeme a tak upadáme do hromadění podrobností, památek, majáků a podle nich pak scénu jiným popisujeme, anebo ji opět poznáváme při nové jízdě.

Tím jsme však ztratili prvotnou živou celistvost scény: tyto věci jsou abstrakce v pravém významu slova. Roztrhli jsme scénu na kusy, rozsekali jsme ji a živá realita zkušeností vyprchala. Katalog jest méně konkrétní, než jeho předchůdce — intuice.

Tato intuice je základ všeho estetického vyjadřování, nelze ji zaměňovati ani s čistým vní-

máním, ani s následovnými operacemi diskursivního intelektu.

Avšak každá pravdivá intuice na rozdíl od vnímání, v čemž jsem opět zajedno s Crocem, jest »současně výraz. Co není objektivováno ve výrazu, není intuice, ale vnímání animální povahy.« To se zdá býti řečeno bezohledně, avšak musí se uvážit, že termínu výraz jest užito v nejširším smyslu slova. Může to býti čistě vnitřní proces a nemusí v sobě zahrnovati nutnost projevu ve viditelné formě. Nicméně intuice, která se vynořuje z tvůrčího díla, jest podmaňující síla a existuje pouze v osobnostech, které nazýváme genii nebo alespoň talenty. U většiny to bývá poměrně slabé duševní pohnutí anebo silné vnímání, jak tomu je asi u zvířat, se slabým pouze pocitem celkovosti. Tak jest pohled na vodopád pro žíznivého koně jenom nalezením pramene pro utišení žízně. Pro obchodníka je to jenom určitý potenciál koňské síly. Umělec cítí a vyjadřuje svou živou zkušenost takovým způsobem, že druzí s radostí prožívají intuici totožnou s intuicí jeho, která jest však přesto jedinečná, již pro nedostatek estetické schopnosti druhých, bez pomoci zažívati tak, jako by stáli po jeho boku v okamžiku jeho vidění.

Umělcova funkce není analysovati a hromadění podrobností nemůže býti ekvivalentem toho, co on spontánně prožívá. Z toho následuje, že realistické umění jakkoliv úplné, co se tkne detailů, není výrazem. Nanejvýš je náhražkou za původní pramen intuice. Jestliže se nám dostává z takového díla záblesku autentické emoce, je to intuice, kte-

rou si tvoříme sami pro sebe. Realista dodává toliko materiál pro intuici, nikoliv její výraz. Takový umělec nám prokazuje stejnou službu (myšleno nepřímou a s menší účinností) jako řidič vlaku, veze-li nás mimo rudou skálu, zasazenou do jiskřivé modři moře. Nepodněcuje svým *druhotným pohledem* naši evokaci. Ničeho netvoří, není básníkem.

Fotograf však nemůže býti podceňován, ač nám poskytuje jenom náhražky a některé filmy, některé stránky realistické prozy pořádají velmi uspokojivou hostinu pro náš estetický apetit. Jest lépe nabýti (antikvárního) materiálu pro intuice z druhé ruky než ho vůbec nemít.

Je to však toliko druhořadá kuchyně. Datum vědomé myšlenky a poetického výrazu, u něhož jsem se pozastavil, jest konkrétní intuice sama o sobě. Její atributy a relace lze zjistiti jenom analysou. Jsou totiž méně základní a méně skutečné, než bezprostřední skutečno, ze kterého jsou odvozeny. Domněle se z toho dá odvozovati, že to, co jest nazýváno pravdivostí, výsledek logických schopností analytických, nemá vrcholnou hodnotu v říši umění. Takováto pravdivost není bezprostřední. Implikuje druhotné ověření zkušeností, kritérií, která jsou mimo ně (nitro). Mluveno esteticky, sen jest právě tak cenný, jako realita. Hodnota tvořivého umění závisí na úplném výrazu okamžikové zkušenosti, náhlého citu extase (v plném významu tohoto zneužívaného slova). Takový okamžik popisuje velký mystik Thomas Trahera ve svém »Centuries of meditation«:

»Vše se najednou zdálo nové a cizí. Nevyslovitelně vzácné, krásné a rozkošné. Byl jsem malý cizinec, který při svém vstupu na svět byl pozdraven a zahrnut nekonečnou radostí, Zabýval jsem se jako anděl dílem božím v jeho skvělosti a slávě. Viděl jsem vše v rajském míru. Nebe a země zpívaly mé chvály stvořitele a jistě neposkytly více melodií Adamovi než mně. Věčnost byla zjevna ve světle dne a něco nekonečného se objevovalo za všemi věcmi. Vše to hovořilo s mým očekáváním a vzrušovalo má přání a tužby.«

Faktorem současné nespokojenosti jest, myslím, naše nedůvěra v platnost intuice, spojená s určitou nicotností charakterového habitu, jímž se vyznačuje část našich umělců. Jest o tolik snadnější koncentrovati se na vnější věci, hromaditi fakt na fakt a říci: »Voilà mes amis«, toto je syrový materiál pro zpracování a stavte si svůj sen sami. Je přemrštěná snaha zachytiti prchavý okamžik vidění a vyjádřiti jeho podstatnou krásu.«

Musíme býti nespokojeni faktem, že mnozí spisovatelé raději sbírají trosky na cestě intuice ze zaprášeného okolí, než aby ji zachytili v jejím letu pro tvořivý okamžik. Intuice může býti zachycena jenom pečlivou přípravou, tvrdou atletikou výrazové síly a emocionálním asketismem. Jest daleko snadnější shromažďovati řadu quasivědeckých poznatků nebo perský aparát symbolů, než postihovati podstatu zkušenosti. Obmyslný styl se podobá vnitřnímu vidění, v praksi jest to pak katalogisace mladistvých zmatků, nedostatků nemotorného věku, které převládly v poválečné literatuře.

Avšak intuice není hluk v mozku, nějaký povyk nemůže býti jejím ekvivalentem. Žádné z anglických přísloví není falešnější (a je jich mnoho) než toto: »Starejte se o halíř, koruna se postará o sebe sama.« Právě to nyní ztroskotalo. Spousta podrobností jest nakupena na nejcennější lidské podstatě, lidské duši. Vesele chřestíme v kapse svými mincemi, ježto lupiči vyloupili banku. Jest zbytečné říkati, že filosofická literatura není desideratum, ani sebeuvědomující vyšetřování jednotlivých fází mysli. Látka intuice není sebezření — ani metafysika nemůže usurpovati roli. Tvořící intuice jest něco intensivně konkrétního, není to křehká kůra; podnět ducha dopředu, nedeterminovaný, bezprostřední, bezmála akt víry. Avšak odvažujeme se věriti, že po těchto temných dnech budeme účastni úsvitu, jakého dosud nebylo ani na zemi ani na moři. Všude se zdá, že jedinci se denně lépe přizpůsobují podmínkám žaláře — pravda hygienického, moderního žaláře se všemi novinami po ruce, s akvariem naplněným kaučukovými rybičkami (nebo je to akvarium s kaučukovými rybičkami), s radiem na stole, s telefonem od cely k cele, s nápoji zdarma, s léčebnou péčí, s volnou láskou, volnou myšlenkou, volnou možností sebevraždy — se všemi ilusemi volnosti, jež jsou laskavě dodávány pokrokovými spolky. Proto přece však jsou vězni — nebo alespoň někteří z nich, vzpurní opět a opět. Je slyšeti protest: »My chceme naše sny«, přes hrozby lidí od strojů a strojních pušek. Jsou vůkol lepší věci, lepší než tento prozatímní materiál.

Přeložil U. Navrátil.

Stíny.

*Opředlo pavučí vlaštovek hnízda
(na prsou odnesly nám jitřní rdění),
zčernalá lampa šeptá a hvízdá
o setmění a rozzáření.*

*Chlív jitřní v tmách je zlatý a sivý,
tu otep svitne, tu jesle, tu hlava,
kol beder krav lnou světla a stíny,
jsou jako telátka tmavá a plavá.*

*Do slámy lehají, pod černé žlaby,
důvěrně tulí se v crkotu mléka.
(Rezavá kočka, již pěna vábí,
přede a hledí, líže se, čeká).*

*Tma je, v ní lampa, sloupy se tratí
ve třpyty rohů, koutů zastínění.
Smrtným očím těžko rozeznati
co zemí jest a co již není.*

Listopad.

*Lampa ran pěti
nad mohylou.*

*Zčernalá sněti
za zdi bílou.*

*Pavouci předou
v listopadu*

*z popela bledou
růží hladu.*

*Samota v síni
domu je stráží.*

*Kvete nám jíní
na zápraží.*

*O květ na třtině
zimy se chvěji...*

*bdi, domu stíne,
ať pod kročeji*

nezahyne...

Měsíc v oblacích.

*Kohoutek měsíce
křídly tepe.
Mračny, jež, zářice,
vábí slepé.*

*Měsíci větrný,
probud' lidi,
ať tě, růži s trny,
v mracích vidí!*

*Pozdravte, procitlí,
luny slávu :
blesky se zakmitly
v zlatohlavu.*

*Oblaka útěchy
s bílými čely.*

*Záhy se na střechy
nachumelí.*

*Vtisknou se kročeje
v pěšin krásu,
vykvete naděje
do úžasu.*

*Bílé stezky k ráji
v jas vedte mne!
Potoky pít dají
vody temné...*

BOHUSLAV REYNEK.

A . A . F e t :

M Ů Z E

Nedlouho koulek můj jsi opět navštívila,
bych musel trápit se a rád snad ještě mít ?
Koho jsi tentokrát mi sebou ztělesnila ?
Čím slovem měla mě něžným okouzlit ?

Dej ruku ! Pochodeň tvá nadšená nechť svítí.
Pěj, dobrá ! V tišině tvůj zase poznám blas,
k tvým nohám pokleknu a budu tam se chvítí,
tvým veršům naučím se v sladký onen čas.

Jak sladko zapomnět je na bouřlivé žití,
čistými pomysly jen planout, zhasínat,
když mocné vanutí tvých křídel duch už cítí,
jen věčně - panenským tvým slovům naslouchat !

Bohyně nebeská, mým nocím beze spánku
snů ještě blažených i slávy, lásky dej,
a něžným jménem, jež jen šumí letem vánku,
mé práci tesklivé teď opět požehnej.

Tys odtrpěla, já se ještě soužím, –
v pochybách jen mi souzeno je žít, –
a chvěji se a v hloubi srdce toužím
nebledat, čeho nelze pochopit . . .

Byl úsvit, vím to ! Sny mé vzpomínají
na jasnou noc a květy, lásky hlas . . .
Jak nemělo by všechno kvést v máji,
takových očí když tu zářil jas !

Těch očí není, – neleknou mne broby,
tvé mlčení jen mohu závidět,
a nesoudě ni tuposti ni zloby
v tvé nebytí jen rychleji chci spět !

N E L Z E

Vstal den. A světle, do široka
na zemi letí jeho jas
a vše, co v dosahu je oku,
je pozemšťanu plno krás.

Však klenbu nebe modravého
v bledosti paprsek ten skryl,
by hvězdný trpyt, jenž září s něho,
až v noci zase vystoupil.

Nechce v lesk bytí pozemského
žebnání s výše sestoupit :
svůj obraz v ruchu žití všeho
nemůže krása nebes mít.

Nekonečnosti tvorstva není
se v dýmu možno přiblížit,
noci a temnem osamění,
jen tou lze cestou k božstvu jít.

Albert Marchon

E C H A R E N N Y

Vypráhle dusné ticho. Strohá ztrnulost dalek; poušť slunce a sněhu v modři nebe skoro černém. Nic se nehýbe, nic se neosměluje žíti pod panstvím nesmírných skal, jež ovládají prostor. I moje duše jest vězněna, zajatá v této ztrnulosti světla, stínu a mlčení. A nikoho tu není, aby mi poradil; ani hlásek neproniká touto nakupe-
nou spoustou.

Nazdařbůh jsem sešel, klouzaje po sva-
hu, za mnou probouzející se kamení jakoby se smluvilo, pronásleduje mne po stovkách s hlukem sypajících se křidlic. A tento hluk mne oblažuje jako voda v žízni.

Stůj! Svah, přiváben bludištěm záhybů a propastí, stal se příliš prudkým. V levo srázná zeď Clitonnetská s vrstvou ledu. V pravo pohoří Pic des Souffles (Útes Vánků) a velké skály echarennské, o nichž

mi vyprávěli ve Valgaudemaru. Na tuto stranu jsem směřoval a podařilo se mi pěšky doraziti po úzké vystupující římse, která vyčnívá nad propastmi. Zcela dole se objevil malý zelený kosočtverec, tmavozelený jako stín oblaku na louce. Jest to ono údolí, konec mé denní poutě. Zřídlo, odkud vystupuje noc.

• Nemyslíl jsem, že by bylo tak pozdě; ani jsem to nepozoroval v té výšce. Tam ještě slunce hřeje, když v údolích je již skoro noc. Jako měď zní v hlubokých roklích voda, stékající s hor. Níže bystrina, vyšedší z ledovců, probíhá dlouhým zvukným pochodem chaosem propasti. A tu zavane první vůně pastvin a jalovců. Jest to hodina, kdy se dobře chodí po bílých cestách, kdy se očima pije modré ticho řek, kdy se vydechuje kouř, jenž vychází z vesnic. Ale zde je třeba jíti opatrně, musí se zápasiti se silou, jež vás táhne za rameno do prázdna. Jest třeba vzdorovati strachu, jenž se vám zdá jakoby zaklínován nocí mezi bystrinu a vrcholky hor.

Slunce se již tříští na obzoru a sněhy se zapalují. Září na plochách skal, kosí prostor v šíři, rozřezává světlo na širé mnoho-

barevné plochy a poznenáhlu se sklání. Není už údolí, ale nesmírný rudý a slezově zelený svah, který všechno zakrývá. Neví se, je-li to kouř nebo mlha. Řeklo by se, že je to odlesk barevného hranolu, jenž se otáčí ve výšinách; tato slezová barva se mění v šeríkovou a celá hora voní jarem. Voní divokými karafiáty. Když jsem se sklonil, abych je utrhl, krásný prelud zmizel. Zastávky, lesy a údolí opět zaujaly svá místa. Nastupuje prázdnota, veliké ticho, a vše se stává zase skutečným a všedním. Jsa nucen hledati cestu hmatáním, dostihl jsem jakési terasy, která vyčnívá nad stržemi echarennskými. Jest to jako nějaký vršek pevnosti s obrovskými balvany, které se sřítily s výše hor a vytvořily cimbuří. A uprostřed této plošiny jsem našel salaš, tak malou a skrčenou stáším, že okraj střechy se dotýkal země. Řeklo by se, že také spadla s Echarennes a že se pádem tak snížila. Před prahem jsou otýpky, zanechané pastevcí, a stará plechovice, celá rezavá. Rostou tam trsy máty, která svou vůní nasycuje vzduch. Aby se člověk dostal do tohoto bídneho brlohu, jest třeba si kleknouti a

vlézt tam po čtyřech. Uvnitř je tma, stěny páchnou kouřem a popelem. Jakási postel ze slámy a z dubových větví svědčí, že tam spali lidé.

Také si tam lehnu. Odložil jsem svůj žebrácký pytel a plášť. Takto potěšen a zbaven břemene, svou hůl zabodnuv na práh jako prapor, stal jsem se pánem a hospodářem echarenským. Natažen na okraji terasy, nosem vzhůru, dívám se na vrchol Valjouffreyský, zelený a hladký jako hrací stolek. Zní odtud sotva slyšitelně zvonky posledních stád. Jakási skvrnka šedých střech se světelnými hřebíčky, to jest víska pouště. Zdá se, jako by byla právě před očima a přece jest tak daleko, jako konec dlouhé cesty. Lidé tam dole jsou šťastni; jsou všichni doma, pod přístřeším této hory, která přestává býti hroživou od té, co stojí naproti střecha a lampa.

Ale lidé a já nemůžeme si tohoto večera rozuměti. Nestarám se než o věci. A věci jsou opravdu bytostmi s duší a řečí; zvláště stará chatrč, stará čarodějnice pod pláštěm, chatrč z prken skoro shnilých. Má hůl tam stojí a místo mne s ní vyjednává, žá-

dajíc o přízeň a ochranu. I nebe jest s námi; nebe je na stráži a hvězdy se objevují bílé jako květy mandlovníků. Nikdy jsem je neviděl tak čisté a tak přátelské.

Všechno by bylo dobré, jenom kdybych neměl takový hlad, jež mne trápí. Žaludku se dá těžko poroučet. Pořádně jsem vyhladověl! Kůrky chleba a slanina, jež mám v pytli, jsou jako dřevo a není ani kapka vody. Musím pro ni jít, než bude noc příliš tmavá. Vyšel jsem tedy přes léčky šera, v ruce plechovku, která se povalovala před chýší. Nic už není, co by mi ukazovalo cestu a co by mi pomáhalo. Tráviny, kamení, strže, přidušený hukot bystřiny, všechno to jest pro mne, jenž klopýtám jako opilec, plno nepřátelských nástrah.

Avšak přece jsem se vrátil živ a zdráv, drže v šose svého pláště plechovku, naplněnou mrazivou vodou. Ještě mne mrazí z toho chladu, který je kolem toho divokého vodopádu. A chatrč, po tolikerém tápání a namáhání opět nalezena v tomto bludišti skal, vyhlíží ještě lidštěji a zdá se mi, že se mnou začne mluvit a poučovati mne, neboť má více vědomostí než vše-

chny knihy. Jest knihou, do níž se zapsaly všechny noci, všechna svítání, všechny bouře, všechny zimy a léta echarennská.

Ale nikoliv, ona jest jako ti umínění venkované, kteří nám nechtějí nic říci o svých záležitostech. A nikdy se nedozvím, jaké znamení je dáno horám zábleskem, který právě osvětluje vrcholy echarennské; a také se nikdy nedozvím, z čeho je uděláno ani odkud přichází toto světlo, zdali je to soumrak, jenž se rozhořívá, nebo jsou-li v tomto jiném světě výšek jakési červánky noci.

Nahání mi strachu tato rozjímavá skála, která mezi hvězdami a temnotou nabývá podobu sfingy, a nic jiného už mi nezbývá, než se ubytovati v tomto brlohu. Dveře asi jednoho dne pastevci spálili, když neměli dříví; a poněvadž teď jest chatrč otevřena všem větrům, je třeba stůj co stůj ucpati vchod otýpkami. Nezapálím ohně až tehdy, bude-li noc příliš studená, abych mohl spáti. A Bůh ví, zda se zima nedostane do tohoto ubohého brlohu, jehož děravými kamennými zdmi prochází horský vzduch, jak se mu zachce. Zabalil jsem se tedy do pláště, hlavu v cestovním vaku,

jenž páchne vínem a slaninou, ruce zachoulené do hřejivých šatů na prsou a natáhl jsem se na lože.

* * *

Probouzím se v bouři a hřmění . . . nebo co jest to? . . . Což je už den? Jaký zvláštní den, toto bílé světlo ve dveřích! Co znamenají tyto dveře, jako nějaký plot u zahrady? Je tam jinovatka na plotě. Mrzne . .

Ale vzpomínám si: Bystřina, otýpky a měsíční světlo . . . Třesu se a zuby mi cvakají. Jak jsem mohl spáti? . . . Jistě jsem dlouho nespál. Spal jsem jakýmsi spánkem bázlivým, zmateným, citlivým tak, že všechno jsem ve spaní slyšel: Zdálo se mi, že po pláních echarennských přecházeli lidé, lovci nebo pastevci, se svými pytli, nacpanými živobytím, a chtěli již vstoupiti do této chatrče. Chodili a obcházeli kolem střechy a zase odešli. Mohli to býti lidé, ale mohly to býti také jen obyčejné kameny, jež se kutálely odžhůra. A tyto zvláštní kroky hned mne potěšovaly, hned mne tísnily a razily cestu všem možným strachům a pověrám.

Takový byl můj spánek, když jsem této noci byl tak vysoko a vzdálen lidí. Šťastný je spánek lidí z Voljouffrey, kteří tam dole spí v teplých domovech, kam nikdy pýcha nevniká. Blahoslavená bída nejchudších, kteří nemají nic jiného na starosti, než aby před spaním odvedli kozu do chlévka a postavili misku na okraj krbu. Kéž by se vždycky našel nějaký bosý tulák, který by přešel kolem jejich prahu a kéž by vždycky k němu byli milosrdní a pohostili ho!

Ale hukot bystriny mi odjímá tyto sny a toto požehnání a odnáší je s sebou do propasti. Třesu se na celém těle. Vstávám a opouštím chatrč. Jas měsíční utvořil všude svou fantastickou geometrii: čtverce, svítící jako sekery, špičaté trojúhelníky jako nože. Odkrývá reliefy hor, zrásňuje strmé svahy soutěsky a způsobuje, že ostrohy Clotonnetské vystupují jako skupiny oblud. Echarennny jsou skály měsíční. To od nich se vůkol šíří ten chlad, chlad, jímž tuhnou stíny, který mne nutí, abych se dupáním zahříval jako v zimě.

Sesbíral jsem kolem chatrče všechno, co nechali pastevci z otýpek a chrastí.

Musím nejdříve u ohně ze slámy usušiti toto dříví, pokryté jinovatkou.

Avšak oheň brzo začíná hořet. Praská a jiskří, vyskakuje velikými skoky jako pes, který se shledává se svým pánem. A plameny hučí a šumí, jako vítr v listí a chatrč je plameny všechna osvětlena. Hle, kterak ožívuje! Jakoby všechny její kameny nabývaly života. Můj stín tancuje po zemi a na stěnách. Kouř pěkně voní jako v podzimu. Vzpomínám si na večery vinobraní ve srubech, kdy vinaři v širokých sametových kalhotách sedí kolem krbu, nacpaného roštím, a přiřukávají si matolinami. Dávám své ruce lízat plamenům. Plameny, já a můj stín jsme trojicí starých pastevců s hor, kteří se tohoto večera opět shledali. Radost na horách, radost v této ubohé chatrči, radost, při sám Bůh, nad námi ostatními, kteří si vyprávíme události po staletích, aby nám čas ušel v dobré náladě, dříve, než nastane den. A již nespouštím oči se žhavého uhlí, pozorný k hučení ohně, jako ten, kdo poslouchá vypravování dědovo v napětí, aby mu neušlo ani jedno slovo.

Dávám vařiti do tohoto řeřavého uhlí

vodu, kterou jsem přinesl. Začíná kouřit a co nevidět bude vřít klokotem. Dal jsem spařiti hrst máty, jejíž kořeny jsou ještě celé od bláta a několik karafiátů, aby byl vonnější tento nápoj. Ach, jak zahřívá hrdlo, přes to, že chutná rezem a zubatý okraj plechovky mi řeže pysky. Jak je příjemné cítiti náhle v těle toto teplo, to rozehřívání krve, tento návrat svěží síly! Nyní třeba utišiti hlad. Nabodnutou na své holi dávám péci slaninu, kterou jsem našel v pytli a kůrky chleba, jež uhelnatí v plamenech.

Potom natažen na slámě ve vůni spáleného dřeva v polospánku, musel jsem ještě dlouho rozmlouvati se žhavým uhlím a s chatrčí. Zatím svítání vstoupilo zimomřivé a šedé, aby se ohřívalo s námi.

* * *

Jest slyšet křik ptáka, svěží jako vůně alpské, a ovládající celé nebe. A nic jiného není slyšet... Poslední hvězdy, sotva viditelné na čisté a matné modři, jakoby nasáklé mlékem. Obzory hor, malované inkoustem na této neurčité bledosti, se

rýsují v pohořích. A bystrina, která zní dutě, zní svěže, tam zcela dole a zpívá o životě a mládí. Já však sestupuji bystrině vstříc, k lesům, k vesnicím a lidem, přes jalovčí, které mi zarosilo ruce a kolena; země vlhká a čistá, jež všechna kypí životem, vůněmi a svítáním.

Tam nahoře vrchol se zapaluje a není to ještě od slunce, je to rosa světla.

Z francouzského přel. E. F.

† Josef Florian

Okolo našich.

Co bývalo teď v listopadu? V příbedří mour, listí a mech určený na stlaní pod krávu. Jednou ležel tam divoký kocour; tesaři ho přivlekli a tam hodili; my děti s bázní chodili se na něho dívat. — A v zahrádce listí až do krvava na zemi s hrušky; na některé větvi poslední lísteček, poslední hruštička, siroteček... kolem řepa, hluk bramborů, sypaných do sklepů; a to ohnivě listí jako plaménky do země propadajících se pokladů...

Chasa tehdejší nebyla ještě tak vážna jako nyní. Velcí vytáhli sánky do úžlabiny mezi Hojdy a Markvartická pole a vozili se od lesíka dolů.

Starej Vyskočil, vypráví babička, na poli při práci zpíval. Šla jsem jednou do Pítlejta na trávu a slyším takovej zpěv. Hlídam, kde kdo, co to, a tam starej Vyskočil orá. Písničky svaté zpíval si. Jindá lidi zpívali ráno, večer, doma, na poli, všude. Dejmkoví chodívali na Velký Pátek na zahradu se modlit před východem slunce.

Hrkání. Ve svatém Týdnu před Božím Hodem — ó jaká radost, svítilo-li v těch dnech sluníčko — shledávali jsme po půdě v starém haraburdí, obyčejně tam, kde stávala malovaná halmárka, hrkáče. Starost veliká o to, kdo letos si vezme farský hrkáč, veliký jako bednářský hoblík, takže tři jej obsluhovali; dva nesli, třetí hrkal, klikou toče uprostřed mezi oběma nosiči.

Na podzim. Peci na len bývaly za zahradami a na vŭbci. Vlkova pec v plotě za humny, pod vysokými stromy. Veliké lupeny klenic po trávníku opadané. A děti měli jsme hrušky, plaňky. Obraz těchto zahrad překrásný: visí nad námi tyto koruny ráje mladosti. V pecích často len

chytl, když se neucpal dobře černý capouch. Lidé pak běželi ulívat. Tehdy v mlhavý den podzimní Hartlova chalupa shořela, že po ní nezůstalo stopy: sušili v troubě len; nastrkali ho plnou troubu a on se vzňal.

Prosinec. Znáte kouzlo předoucí přeslice, zpěv zajatých větrů ze lněných modrých moří, rozlitych pod slunečným a větrným nebem, (odlesk blankytných nebes usnul na těchto jezerech).

V kuchyni pod malým zamříženým oknem, vedle studně, vedle pumpy dřevěné, slastné chvíle... Dávno uplynulé, ve společnosti zesnulého otce. Tehdy, před dvaceti lety též tak jako dnes, když jsme s matkou sami zbyli, svítilo bílé světlo, sníh se též tak třpytil, nebe nejlepší modří zářilo. Odpoledne po sněhu stíny se roztáhly; vše mlčí v nedělním tichu a celé boží klidné odpoledne spočívá nad městečkem. Slavné neděle nás dětí! Seděli jsme kolem stola. Po zdích bělostných, nad umytou podlahou, přešly někdy stíny těch, kdož šli před okny. — Tato poesie,

která na tuto ošumělou pevninu Evropskou vrátí se snad až po závěrečných pohromách tohoto Velepátku, vymírá. Poesie venkovského primitivního života chudých lidí, poesie venkova teď zpustošeného všemožnými modernismy. Život venkovský, prostinký a krásný! náš! můj! Naše Galilea a Nazaret mého mládí! Naše chalupa osamělá, v níž každý koutek vypravuje o radostech dětí, vychovávaných ne mluvením pedagogův, ale věrností „otcům“.

P O Z N Á M K Y

(Do Archů k Posvícení 1. P. 1945 shrnul J. V. F.)

Po tolika hrůzách, kdy »zlo... dostává vzezření tak číře nadpřirozená, až i nejnižší materialisté byli nuceni přiznati, že co se děje, jest ďábel-ské«, po tomto »přenesení bran pekelných« kdož by se nadál, že mnozí s takovým chvatem zase se vrátí k týmž pošetilostem, jež se na sebe kupí až pak propukají v tak bezpříkladné katastrofy a hanebnosti? Ale už opět vidíme, jak tito »Nejodpornější dobráci, strůjcové nepořádku, původcové nesmyslů všechno uvádějí ve zmatek, všechno rozkloubují, veřejné služby, národní sílu, ba i svědomí jednotlivců«. Osmělíte-li se jim říci, aby se trochu mírnili, tím zuřivěji křičí: Veliká jest Diana Efezských! Není tedy s nimi žádné řeči a není jim žádné rady; jsou ponecháni sami sobě. Ale nezkušení slyšíce tyto jazyky velkomluvné, berou od nich pohoršení a proto je nemíníme nechat nepovšimnuty, nýbrž podíváme se občas, jakou to zase melou a pro výstrahu ukážeme těm, kteří by doufali v jejich okázalém mluvení naléztí nějaké vzácné věštby, že to jsou věci zlé, rozvratné, pošetilé a směšné, a že z toho spása nevzejde.

Pro upokojení těch, kteří by nám snad v jakési starostlivosti o naše svědomí vyčítali, že

jenom kritisujeme, ale jak to dělat lépe, to že říci neumíme, prohlašujeme, že jediná pomoc jest: zanechatí zlého a činiti dobré. Nikomu také nebude nesnadno rozeznat, co se tu míní zlem a co proti tomu jest dobré. Na příklad není dobré (ba je to velmi směšné), prohlašovati, když se ukáže polární záře, že naši předkové tomu nerozuměli. Takoví pisálci tomu též moc nerozumí (a vrtá jim to hlavou!), ale majíce notnou dávku drzosti, hlasem zvučným, který nesnáší odporu, říkají věci, jimiž si nejsou jisti.

Také velmi zlé jest pracovat v neděli a v zasvěcené svátky. Že je to zlé, víme už od dětství a jistě to ví i ostatní. Bůh pak znesvěcování svátků a neděl trestá zvláště válkami a jinými pohromami, jež ničí statky, získané prací v den Páně. Znesvěcováním dne svátečního se ničemu neprospěje. »Neuspíšíme událostí leč modlitbou a dobrem«, praví Saint-Bonnet. »Cokoliv bychom začali jiného, stalo by se znamením nenapravitelného neštěstí... Dobro přijde zásluhou modlitby, jako přišel trest vinou zla«.

1938. 25. LEDNA (na den Obrácení svatého Pavla). Na celém půlnočním nebi severní záře, jaké není pamětníka. V novinách mluví, že to vědecky zbádali a že to nemá žádného významu. Zvláště »nutno odsoudit naivní domněnku, že jest to předzvěst větších událostí, jak se domnívali naši předkové, neznalí zákonů přírodních«.

1945. ČERVENEC. »Sportovní zprávy. Kle-
rici - laici 4 : 1. V neděli 17. června 1945 sehráli
bohoslovci arcibiskupského kněžského semináře
přátelský zápas v odbíjené na rozloučenou
s dolnobřežanskými sportovci. Bylo to po prvé
v dějinách sportu, kdy změřili ve sportovním
utkání bohoslovci s laiky své síly. »Před deseti
až patnácti lety by to bylo možná vzbudilo po-
horšení«, pravil Msgre rektor, »ale dnes, na
přání samotného svatého Otce je sportovní vý-
chova v semináři přímo předepsána, neboť jed-
nou z prvních podmínek zdravého ducha je
zdravé tělo«. Po proslovu byl zahájen zápas.
V utkání samém bohoslovci vyhráli v poměru
4 : 1.« (Lidová demokracie 20. VI. 1945.) K tomu
připíšeme z druhé knihy Machabejské: Kněží
již nebyli pilni služeb oltářních, ale pohrdající
chrámem a zanedbávající obětí, pospíchali, aby
oučastni byli šermířství a obdarování jeho ne-
pravého, a v cvičení se v házení koule do terče:
a čest otců za nic sobě pokládající, slávu řeckou
za nejlepší soudili. Pro kteroužto věc nebez-
pečná horlivost je pojímala, a následovali usta-
novení těch, a ve všech věcech jim podobni býti
chtěli, ježto prve za zhoubce a nepřátele byli
měli. Ale proti zákonu Božímu bezbožně činiti,
nebývá bez pomsty. Avšak to potomní čas
ukáže. (2. Mach. 1, 14—17.) S tím přáním sv.
Otce jim načisto nevěřte! Svatý Otec toliko řekl,
že je dobře o zdraví v seminářích (však Msgre

rektor sám přiznává, že v seminářích) pečovati přiměřeným tělocvikem, nikoliv venku veřejným bláznovstvím, o němž známý badatel Carrel dokazuje v knize »Člověk, tvor neznámý«, že škodí jak zdraví ducha tak i namnoze zdraví těla.

NEMÁME ZA NĚ NÁHRADY. V »Našem Rozhlase« z 15. září 1945 rozkládá nějaký Mirko Očadlík: »Dnes není čas na Beethovena ani na Mozarta, neboť i v těchto mistrech se usadil nános německví novodobého. Musíme dříve zapomenouti na vše, co s nimi bylo spojeno, na vše, k čemu byli zneužíváni, než budeme moci znovu k nim přistoupiti. Máme za ně náhradu ...« atd.

Cožpak se skladbami Beethovenovými a Mozartovými i s jinými skvosty »movitými« je to snadné: prostě se podle vzoru rasové německé censury odhodí a věc je vyřízena. Ale co s Prahou a Hradem, kde se dály úplné orgie novoněmeckého ducha? Co tu bylo »historických aktů«, co »jednoznačných projevů vůle celého národa«, co »manifestací mládí« a jiných potvorností! — Máme však i zde náhradu. Toto město a tento Hrad možno opustiti a žíti v lese primitivním životem, dokud by se nezapomnělo na vše, co s nimi bylo spojeno, na vše, k čemu byly zneužívány. Ale horší je to s obilím, které Němci tak modloslužebnický »obhospodařovali«. Ještě rok jejich vlády a byli bychom měli v kalendářích ke konci srpna »Svátek Chleboviny«.

Nemůžeme totiž k obilí přistoupiti, až bychom zapomněli, jaké bezbožnosti se tehdy daly při jeho sklizení, neboť hlad nám připomene, že je to pořád totéž žito, jehož je k obživě vždycky třeba. Nemáme za ně náhrady.

1945. ČERVENEC. DEN SVÁTEČNÍ. »Každý ví, že rouhání a odepření světiti neděle byly dvě veliké výčitky La Salettské*), obě smrtelná obvinění, **DVĚ TY VĚCI, KTERÉ TOLIK PŘITĚŽUJÍ RAMENE MÉHO SYNA...**

Posvěcení neděle jestiž posvěcení práce, a práce, neposvěcená tímto způsobem, jest tolik prokleta, že **zřejmá** pevnost domů soukromých nebo památníků veřejných, při jichž budování bylo pracováno v neděli a ve svátek, jest spornou otázkou. Tajemství La Salettské oznamuje pohromy neslýchané, tak příšerné a tak vesměrné, jakých nikdy žádný prorok nehlásal. **ZEMĚ BUDE ZASAŽENA VŠEHO DRUHU RANAMI. HORY A PŘÍRODA CELÁ TRÁSTI SE BUDOU HRŮZOU...**

Hodina co nevidět udeří, kdy katastrofy budou si **podávati ruce**, kdy budou jenom katastrofy. Při každém otočení tohoto kola trýzní, jehož pohyb se zrychluje, rozvážná individua hledají hned »zodpovědnost«, řeklo by se v naději, rozmnožiti zlo tím, že přivedou k zoufalství některého nádeníka bez ochrany.

*) Zjevení Panny Marie na La Salettě událo se před 99 lety 19. září.

Ach! Jak jsme bídní! Jest na každém z nás zodpovědnost! Slovo trest pobuřuje naši pýchu. Jest nám třeba příčin přirozených, vědeckých vysvětlení, v nichž Bůh se nezúčastňuje... Ona práce byla přece dobře provedena! Stroje byly výtečné a měly dobré dělníky... Avšak hle. Tato práce byla konána v neděli velmi pravděpodobně, a dělníci — jeden jediný snad — **VLOŽILI JMÉNO MÉHO SYNA DOPROSTŘED.** Nebylo více zapotřebí. Takové jest vysvětlení Matky Boží«. (LEON BLOY: Ta, která pláče. Vyšlo ve Staré Říši I. P. 1909.) — Ovšem že jsou ještě jiné příčiny, které svolávají tresty Boží, ale Panna Maria přišla, aby řekla, že právě rouhání a znesvěcování dne svátečního přitěžuje Ramene jejího Syna. Jest to velmi jasné, ale někteří si »nedovedou srovnat, proč se začínají držet kdejaké svátky. Naše zruinované továrny, naše pole, naše doly potřebují práci a ne svátky. Svatky budeme slavit, až na to budou předpoklady«. To byste, milí holečci, marně čekali. Budete-li znesvěcovat den sváteční, nedočkáte se těch předpokladů, neboť znesvěcení neděl a zasvěcených svátků přináší zase jenom války s jejich pustošením, s udupáním polí, s ruinováním továren a tak budete dělat pořád dokola. A potom, bude-li někdo dělat celý týden poctivě svou práci, jest třeba, aby v jistý den odpočíval a tím dnem jest neděle a zasvěcený svátek. A bude-li někdo tak nerozumný,

aby dělal ještě v neděli, když celý týden těžce pracuje, pak se jistě strhá. A nebude »mučedníkem práce«, ani »rytířem práce«, jak to říkali o takových němečtí »vedoucí práce«, nýbrž bude stejné zahynutí člověka i hovada. A co hroznějšího: »ti, jenž neděli zneuctívají, a v čas nedělní bohatství tohoto světa hledají, naleznou ovšem bohatství hříchů, a ztrácejí poklady nebeské, hledajíce poklady světské«. (Sv. Ambrož, Sermo ad Dom. XIV. p. Pent.).

Až dosud se vědělo, že člověk musí pracovat nejenom chvíli, když ho to popadne, ale po celý svůj život a že proto musí ve vhodných chvílích odpočívat, aby se naráz nezmrzačil a celý život nebyl pak k ničemu. Němci také se domnívali, že znesvěcení neděl a svátků jim přinese zpomocení, ale ukázalo se, že vše to jest marnost a trápení ducha. Což jste už zapomněli, jak se pachtili, křičíce při tom do strhání: »Roztácejte kola továren na největší obrátky!« a jak pomaření ideologové tvrdili, že svátky nejlépe se světí pilnou prací? Snad někdo namítne, že se tehdy dělalo z donucení a pro nepřítele a proto práce vázla. To je arci pravda, ale proč byl Němec tím nepřítelem? Dobře to řekl v kterémsi řeči Stalin: »Ne proto vlka bijí, že jest šedivý, ale proto, že snědl ovci«. Zapomíná se totiž pro samé mluvení o nacismu a fašismu na to, že Němec byl tím nepřítelem ne proto, že jest Němec, nýbrž pro své zlé skutky, pro své ďábelské

ideje, od nichž doufal spásu světa. Proto také lezl do cizích zemí, chtěje tam zaváděti »nový, lepší život«, ustavičně poučoval, staral se o každé sebemenší podnikání, proto všechno »usměrňoval« a vše, načisto vše, i toho vandrovníka, chodícího s flašinetem »podchytil«, organisoval a obětoval své modle — všemohoucímu Státovství. Jsme zajedno s d'Aurevillem, že takováto obluda mohla vyjít jenom z kápi Lutherovy, z nejmrzčejšího odpadlictví, z »osvobození se od toho světa, jak jej uspořádala katolická Církve... Za tuto cenu přijímá se všechno, ba oslavuje se všechno«. A před takovými nemožno se ani na chvíli pokořit, praví Lancknecht, »aniž bychom se nezneuctili, nelze se snížit před pruským profesorem a jeho školním žezlem, před „spiessbürgerem“ s jeho noční čepicí, před kancelářským despotou s jeho nivelisujícím pravítkem«. A jenom v hlavě pomateného ideologa mohla se zlíhnout myšlenka, že by se nějaká práce mohla udělat znesvěcením neděl a zasvěcených svátků.

Proto si pamatujte: půjdete-li jejich cestou a budete-li s takovou horlivostí napodobiti vyznavače síly, »tělesné kultury« a mravní výchovy bez Boha, stihne vás zcela určitě podobný nebo ještě horší trest, neboť **v ohavnosti je měl Hospodin pro pýchu slova jejich... a zkazil národ celý, vynášející se v hříších svých.**

NOVÉMU VYDÁNÍ ARCHŮ. S pomocí Boží začínáme tímto Prvním číslem Archů vydávati Druhou řadu. První řada byla uzavřena šedesátým pátým číslem Archů roku 1941 v dubnu. K vůli zavedení t. zv. normalisovaného formátu papíru bylo zapotřebí změnit formát Archů z dřívějšího 12×15 na 105×148 mm. Složky starého formátu tohoto prvního čísla (snad i v několika dalších) nemohly již býti v dřívějších Arších použity a tak je nutno k těmto novým Archům přiložiti. Vydavatelství ARCHŮ. Dáno ve Staré Říši na slavnost Královny sv. Růžence 1. P. 1945.

1. ARCHY k Posvícení l. Páně 1945 obsahují:

Královně sv. Růžence	2
Úvod knihy <i>The Making of Europe</i>	8
Stuart Gilbert: <i>Umění a intuice</i>	4
K. Pflieger: <i>Nevyhledatelný zázrak</i>	6
Básně (B. Reynek, A. A. Fet)	4
A. Marchon: <i>Echarennny</i>	6
† Josef Florian: <i>Okolo našich</i>	2
Poznámky	4

Uspořádal a vydal *Josef Florian*, Stará Říše, Morava.

Tento sborník 1. Archů jest za 10 Kčs.
Tiskem V. Vokolka a syna v Pardubicích.

P.T.

První úplný sborník Archů, který objednáváte, nemůžeme Vám poslati, neboť jest zcela rozebrán. Na skladě však jest několik čísel, v nichž chybějí složky, na obálce škrtnuté. Jelikož každá složka tvoří samostatný článek, který možno jako hodnotný celek vyjmouti a řaditi, posíláme Vám toto neúplné číslo, které buď můžete vrátit zpět nebo si jej ponechat a poslat přiloženou složenkou 7 Kčs, což jest cena tohoto neúplného Prvního sborníku Archů.

Administrace ARCHŮ
ve Staré Říši na Moravě

